

התכתבות הרמ"מ כשר ובעל החזו"א

אודות פשט הכתוב 'ולא יבואו לראות כבלע את הקודש'

מתוך שו"ת דברי מנחם מהרמ"מ כשר סימן טו – יז

הקדמה *

סימן קכ"ה בספר החזון איש (או"ח)

החזון איש לא נודע בפרשנותו למקרא, ומעולם לא היה מי שהתיימר לומר זאת. מטבע הדברים בספריו מפורזים התייחסויות ופרשנות, של ענק תורני אשר מתחכך כבשלו בכל חלקי התורה. אך מכל הסימנים בספרי החזו"א מוכר רק סימן אחד שהוקדש כולו לעשות סדר במקרא – הלא הוא סימן קכ"ה באו"ח, המכונה על ידי החזו"א בכותרת 'פירור נתינת פרשיות התורה'. בי"א סעיפיו שם הוא נוגע בכמה נקודות משמעותיות ומרכזיות, וכן בכמה נקודות נוספות שלא מצאתי עדיין את כובד משקלם ואת הקשרם לכותרת הסימן.

מהי מגמת החזו"א בסימן זה?

האם לחזו"א היתה מגמה לאורך סימן זה, או שמדובר במעין קובץ מחידושי החזו"א על המקרא אשר רשם לעצמו? ¹

* הקדמה נכתבה ע"י העורך יה"ל.

¹ ראשית אציין את הידוע, כי כתבי החזו"א לא הוקדשו מתחילתם להיות מודפסים למען הרבים, אלא הם קבצי רשימותיו של מרן שכתבם דרך לימודו ואחר כך כונסו על ידו (או ע"י תלמידיו) לקונטרסים. על כן חלק מהעיסוק בסימניו מצריך גם להבין את אשר הוקשה לו ואת אשר חיפש להוכיח ולהביע, לרבים זו עבודה לא קלה.

ואכן ניתן לראות שבתחילת הסימן באותיות הראשונות (א-ו) מגמתו ניכרת בכיורור, והיא לעשות סדר במה שאמרו ש'כל תרי"ג נאמר למשה בסיני, ובשלבי המסירה והכתיבה של התורה, וכמו שכינה את הסימן - 'סידור נתינת פרשיות התורה'.² אבל מאות ז' ואילך, לא לגמרי ברור לי מגמתו. ואמנם החילותי לעיין בזה ומצאתי שרוב ככל האותיות נוגעות בנקודה של סתירת כתובים זה בזה, או אי סדר, או כפילויות הנראות מיותרות, או מצוות שנכתבו לשעה ולדרור. ויש להאריך גם בזה.

מהדורה ראשונה, ההתכתבות עם הרב כשר, והתוספת במהדור"ב

הנקודה בה נעסוק כאן היא אות ט'.

שם הוא עוסק בין השאר בפסוקים בריש ספר במדבר אשר נאמרו על הלויים נושאי המשכן: "וְלֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבָלֶע אֶת הַקֶּדֶשׁ וַיָּמְתוּ" "וְלֹא יִגְעוּ אֶל הַקֶּדֶשׁ וַיָּמְתוּ. החזו"א מסרב לקבל את פשוטו של מקראות "ולא יבואו לראות" ו"ולא יגעו" כמשמעם על ראייה או נגיעה! אלא מפרשם על איסור הלאו הכללי של עבודת כהונה ע"י הלויים, "ולמה הוכפל העונש בלשון 'נגיעה' ובלשון 'ראיה', לא ידענא". במהדורה המאוחרת שהודפסה בארץ ישראל [החזו"א שבידינו] מופיע קטע נוסף בסוגריים. שם הוא מוסיף מעט נימוקים ואף מודה שיש בלשון 'ראיה' גם טעם [דרשני] ד"אפקיה רחמנא בלשון ראייה ללמדך שיש איסור ראייה בלא הכרח". קטע זה ללא ספק נכתב לאחר משא ומתן עם הגאון ר' מנחם מנדל כשר זצ"ל אשר האריך במכתבים לחזו"א במקורות מחזו"ל וראשונים שנראה שלמדו 'ראיה' כפשוטו. אמנם אף אז, החזו"א עדיין לא מסכים עם כך שהפשט העיקרי הוא איסור 'ראיה' כפשוטו

והפנה אותי ירד, לרבריו של ד"ר בראון שראיין ד"ר צבי יהודה על החזו"א, שם מתגלית ידיעה מעניינת, שאם היא נכונה היא תנחה אותנו ללימוד מכוון יותר. וז"ל של ד"ר צבי יהודה: ...היה עוד דבר שהתווכחנו עליו. אני שאלתי אותו את כל השאלות. זו שאלה של ביקורת המקרא, בעצם, וגם על זה הוא כתב. כל מה שהוא כתב בעניינים האלה היה כדי ליישב את הקושיות שאני העלית...

אינני יודע אם דבריו מדויקים, וגם אם נכונים הדברים, האם כוונתו על סימן זה, אך דברים אלו יכולים לסייע בהבנת מגמת החזו"א בחלק מדבריו וחידושו גם בסימן זה.

² או במילים אחרות - מ'הצד השני' - [ע"פ הערה 1]: לענות על טענות הביקורת על אי סדר, או על התפתחות במסירת המצוות.

אלא מדגיש הוא שוב "אבל עיקר אזהרה שהיא לזרם על עבודת כהנים נהוג לדורות כדיליף רבי בספרי שם".

עדיין, אחרי לימוד המכתבים, לא זכיתי להבין כל הצורך מדוע היה למרן החזו"א כה ברור שזה פשוטו [- עבודת הכהונה בידי לוי] וזה מדרשו [- ראייה כפשוטו] ולא להפך, ומה רצה לומר בזה.³ וצ"ע.

שמא משא ומתן זה, בין הגרממ"כ לבין החזו"א, הינו הצצה למבט החזו"א על המקראות, כיצד הוא למד את הכתובים על פי המבט ההלכתי ומדרשי ההלכה. שכן נדמה שאלביא דהחזו"א ההכרע לפשש"מ מבוסס על אדני ההלכה, הלא הם:

א. ההתבוננות הדינית. לדוגמא, החזו"א בתשובתו הראשונה להלן מנמק: "וכ"ה פשוטו של מקרא, שאם באה תורה להורות איסור ראייה שלא בהכרח, אין טעם ליחד הדיבור ללזרם בעת שכולל את הכהנים ואת כל ישראל". ובמכתבו השני להלן: "והנה לא ייתכן שנאסרה ראייה ונגיעה בכלי הקדש לזרם ולזרם מפני שהראיה והנגיעה מסורה לכהנים, על המשקל שנאסרו בעבודת הכהנים, שאין הראיה והנגיעה עבודה! ואם באנו לפרש שנאסר נגיעה וראיה שלא במקום מצווה, האיסור כולל כל ישראל בלי הבלדל, ואף הכהנים אסורים". וכן מוכיח שם במכתב השני מהש"ס ומהרמב"ם שנהגו היתר ראייה ונגיעה בבית שני, אם כן בוודאי איסור ראייה אינו פשש"מ.

ב. ההתבוננות במדרשי ההלכה [ע"פ דיוקיו של החזו"א], כפי המבואר במכתבים, ואף הובא בתמצית ובסיכום⁴ בסוגריים [שם סוף ט'] בספר החזו"א בהוצאה המאוחרת שלו בארץ ישראל.

הרב כשר בבקיאיותו הפנומנלית בספרות המדרש והראשונים שולח מכתבים אלו לחזו"א, והחזו"א כמעט ונשאר בשלו, אך מסתייג בענווה כמה פעמים, ואף קובע בשורה התחתונה של מכתבו האחרון: "ואם מבואר בראשונים הפכו יהיו הדברים בטלים, ואין הספרים תח"י לעיין בהם".

עכ"פ, מלבד רוחבו של הדין ועומקו, נדמה שמכתבים אלו פותחים צוהר גדול לעולמו ואולמו הענק של מרן החזו"א בתושב"כ ובתושבע"פ.

³ ושמא למד ש"לאר" צריך להיות לדורות [ואכן באות י' הוא ממשיך בביאור תרגום מצווה זו לדורות].

⁴ ע"י החזו"א או תלמידיו.

מכתב א'

ירושלים, מוצש"ק שלה, תרצ"ה.

להרב בעל חזון אי"ש שליט"א [זצ"ל] בבני ברק.

אחרי דרך מבוא השלום בא לידי ספרו היקר חזון איש (ח"א ווילנא תרע"א) ואכתוב לו מה שראיתי להעיר על מה שכתב באו"ח (סימן יד אות ט) וז"ל:

ה' מיתות נאמרו בסדר עבודת המשכן, הא' ובנסע המשכן יורידו אותו הלויים וגו' והזור וגו' (במדבר א, נא), הב' והחנים לפני המשכן וגו' והזור וגו' (שם ג, לח), הג' ולא יגעו אל הקדש וגו' (שם ד, טו), הד' ולא יבאו לראות כבלע וגו' (שם ד, כ), הה' אך אל כלי הקדש וגו' (שם יח, א). ונראה דהאי 'ולא יגעו' ולא יבאו' אינו אזהרה אנגיעה וראיה, שגם זר אינו חייב בזה, אלא על עבודת הכהנים הזהיר את הלויים, ואין דבר זה נוהג לדורות, אלא בזמן המשכן כשנסעו על פי ד' היה מ"ע בסדר פריקת הכלים וכיסוין, והלוי שעשהו חייב מיתה. ונראה שהנכנס שלא בשעת מצותו ומפרקו אינו בכלל אזהרה זו, ובכלל אזהרה זו לויים וישראלים. ולמה הוכפל העונש בלשון נגיעה ובלשון ראייה, לא ידענא, ועונש דכתיב בהקמת המשכן ובהורדתו, היינו אישוראים וכהנים, כדאמר בספרי פרשת קרח דגם כהנים חייבין על עבודת הלויים, וקרא ד'והחנים' דריש ליה רבי בספרי התם לחייב לויים מעבודה לעבודה, ולמאן דדריש לה התם מגם הם, לא ידעתי קרא דוהחנים למאי אתי, עכ"ל. [ויש להוסיף (במדבר ג, י) ואת אהרן ואת בניו תפקד ושמו את כהנתם והזור הקרב וגו'].

ויען שהדברים נוגעים בפירוש הקרא בלאו דאורייתא, נתעוררתי לכתוב לו מה שנראה לענ"ד ביאור הדברים כפי המבואר בגמ' ומדרשי חז"ל על אתר ופי' הראשונים בביאור הקרא (במדבר ד, כ): ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו.

א. האונקלוס שם מתרגם כפשוטו וכמילולו, שמדבר מאיסור ראייה "ולא יעלון למחזי כד מכסן ית מאני קודשא" ולהלן הבאתי שכ"כ הרמב"ן בשיטת האונקלוס, כתרגום יונתן (שם ד, יט-כ) 'בזמן מקרבהון לתמן אהרן ובניו ייעלו וימנון יתהון גבר גבר על פולחניה ולמטוליה. ולא יעלון למתחמיא כד יעלון כהניא לשיקוע מאני קודשא דלא ימותון באשא מצלהבא', ע"כ.

ומפורש בדבריו שהלאו הוא על הראיה ויש על זה חיוב מיתה בידי שמים, [מ"ש 'למתחמיא', כן מתרגם 'לשיקוע' ולא 'מכסן' כאונקלוס, ראה מ"ש להלן ביאור על

זה]. בתרגום ירושלמי הנדפס (שם ד, כ) "ולא יטלון ליואי למחמי כד יהוין כהניא משקעין מאני בית קודשא דלא ימותין". הוסיף המלה 'ליואי' וכן מתרגם כבלע 'משקעין' כמו יונתן, [ולקמן יבואר]. מפשטות הדברים בשלשת התרגומים מבואר שקרא מדבר מאיסור ראייה ולא מאיסור ללויים בעבודת הכהנים.

ב. בספרי פרשת קרח (פיסקא קטז) מובא הפסוק על הקרא "אך אל כלי הקדש ... לא יקרבו" (במדבר יח, ג) זה הארון, וכן הוא אומר "ולא יבואו לראות כבלע את הקדש" (במדבר ד, כ). ומפשטות הדברים נראה שבא לבאר שהמלים 'כלי הקדש' הכוונה אל הארון כמו בקרא 'כבלע את הקדש' שהכוונה ביחוד להארון, אע"פ שכיסו גם שאר הכלים עיקר איסור ראייה הוא על הארון.

ג. בגמרא (יומא נד, א), אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה ואומרים להן ראו חבתכם לפני המקום כחבת זכר ונקבה [בשיח יצחק מביא מהשלטי הגבורים⁵ (פרק כט) שאין הפירוש שכולם ראו ממקומם בעזרת ישראל, שהרי היו רחוקים מאד מבית קדה"ק ולא התיירו רבותינו אלא לכהן עם הארץ בלבד לכנס להיכל והם מודיעים להם ראו חבתכם, עיי"ש ובהא דחגיגה (כו, א) שאמרו להם הזהרו שלא תגעו בשלחן, שם הרי היו מוציאים השלחן לחוץ]. מתיב רב חסדא: ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ואמר רב יהודה אמר רב בשעת הכנסת כלים לנרתיק שלהם. וברש"י, ולא יבואו לראות: הלויים שבמדבר, אע"פ שהיו נושאים כלי הקדש בכתף, לא היו רשאים ליכנס בשעת סילוק מסעות שהיו מפרקים את הארון והמזבח להסיעו ממקומו, עד שהיו אהרן ובניו מכסין אותו בנרתיקה, כמו שכתוב בפרשה וכסו אותו במכסה עור תחש ולקחו בגד תכלת וכסו וגו', כבלע לשון כיסוי. ובגמ' שם, שבזמן שהיו במדבר היה אסור, ובבית ראשון מותר ובית שני דמי לזמן המדבר, עכ"פ מבואר דבזמן המדבר יהיה זה לאו גמור על הראייה. ומלשון רש"י "הלויים שבמדבר", מבואר כמ"ש התרגום ירושלמי שהציווי היה ללויים, ולקמן יבואר מה שנוגע לכהנים וישראלים. וכ"כ המאירי שם (ד"ה זה שנאמר) כלשון רש"י, ומ"מ "עיקר ענינו" היה אזהרה ללויים במדבר וכו'.

⁵ לרבי אברהם הרופא פורטלאונה, ספר העוסק בענייני המקדש וכליו.

וּמְלֻשׁוֹן רַשִׁי בְיוֹמָא שְׁדִיִּיק "הָאָרוֹן וְהַמִּזְבֵּחַ" וְלֹא הַזְכִּיר שָׂאָר הַכְּלִים, כְּמוֹ הַמְאִירִי שִׁכְתָּב "לְפָרוֹק מַה שְׁבַתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן", כְּלוֹמֵר כָּל הַכְּלִים, נִרְאָה שְׁלַרְשִׁי עֵיִקֵר הָאִיסוֹר עַל הָאָרוֹן וְהַמִּזְבֵּחַ "וּכִ"ה לְשׁוֹן רַשִׁי סְנֵהֲדְרִין מוֹבָא לְהֵלֵן דִּיִּיק לְכַתּוֹב "הָאָרוֹן וְהַמִּזְבְּחוֹת", שֶׁהַמְלִים 'אֵת הַקֹּדֶשׁ' פִּירֵשׁ"י עַל הַתּוֹרָה (בַּמְדַּבֵּר ד, טו) לְכַסּוֹת אֵת הַקֹּדֶשׁ, הָאָרוֹן וְהַמִּזְבֵּחַ. רֵאָה לְהֵלֵן (מִכְתָּב ב). אֵלֹא שְׁנֵאֲסָרוּ רֵאִיִּית כָּל הַכְּלִים שֶׁלֹּא יִבּוֹאוּ לְרֵאוֹת אֵת הָאָרוֹן וְהַמִּזְבֵּחַ, וּמִטַּעַם זֶה הִקְשׁוּ בַּגְּמָרָא עַל רֵאִיִּית הַשְּׁלַחֵן מִקְרָא זֶה. וְנִרְאָה שִׁישׁ שִׁיטָּה בַּחז"ל לְקַמֵּן שְׁעֵיִקֵר אִיסוֹר הַקְרָא וְלֹא יִבּוֹאוּ לְרֵאוֹת וְגו' קֵאִי רַק עַל הָאָרוֹן].

וְכֵן מְבוֹאָר בְּרַשִׁי (סְנֵהֲדְרִין פֹּא, ב), הַגּוֹנֵב אֵת הַקְּסוּוָה כּו' קְנֵאִין פּוֹגְעִין בּוּ, כְּתָב, וְהִיכֵן רְמִיזָא [ד-שִׁיכָא בַּה מִיִּתְהָ] וְלֹא יִבּוֹאוּ לְרֵאוֹת, כְּבִלְעַת אֵת הַקֹּדֶשׁ וּמִתּוֹ [ל-לְשׁוֹן גִּנְבַּ שְׁמַבְלִיעִין וּמַחְבִּיאִין, וְרַמְזוּ בְעֵלְמָא הוּא וְלֹא מִקְרָא נִפִּיק, 'דְּעֵיִקֵר קְרָא' בְּלוּיִם כְּתוּב שֶׁהוֹזְהָרוּ שֶׁלֹּא לְרֵאוֹת בְּסִלּוֹק מִסַּעוֹת בְּשַׁעַת הַכְּנַסַּת כְּלִים לְנִרְתִּיק שְׁלַחֵן שֶׁהָיוּ אַהֲרֵן וּבְנָיו מְכַסִּין הָאָרוֹן וְהַמִּזְבְּחוֹת, כְּמוֹ שִׁכְתוּב שֶׁם וּבֵא אַהֲרֵן בְּנִסְעָם וְהוֹרִידוּ, עַכ"ל רַשִׁי]. וּמְבוֹאָר לְהַדִּיא שְׁמִפְרֵשׁ דְּעֵיִקֵר קְרָא לֹא לְעִנְיֵן עֲבוּדָה אֵלֹא "שֶׁהוֹזְהָרוּ שֶׁלֹּא לְרֵאוֹת".

ד. וְכֵן הִיא שִׁיטַת כָּל הָרֵאֲשׁוּנִים מִפְרֵשֵׁי הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שְׁדִיִּיק רַשִׁי "דְּעֵיִקֵר קְרָא" וְלֹא יִבּוֹאוּ בֵּא לְאִיסוֹר רֵאִיָּה, וְכִלְשׁוֹן הַגְּמָרָא (יּוֹמָא שֶׁם) 'וְלֹא יִבּוֹאוּ לְרֵאוֹת, אִמֵּר רַב בְּשַׁעַת הַכְּנַסַּת כְּלִים לְנִרְתִּיק שְׁלַחֵן, וְאִף אֵין אֶחָד מֵהֶם מִפְרֵשׁ שְׁפִסּוֹק זֶה בֵּא לְאִיסוֹר לְהַלּוּיִם לְעִשׂוֹת עֲבוּדַת הַכֹּהֲנִים, שְׁזֶה נִלְמַד מִפְּסוּקִים אַחֲרִים כְּמוֹ שִׁיבּוֹאָר לְהֵלֵן. וְיֵשׁ כְּמָה טַעְמִים בְּרֵאֲשׁוּנִים עַל אִיסוֹר רֵאִיָּה [מְבוֹאָר לְהֵלֵן בְּמִכְתָּב ג] וְאֶחָד מֵהֶם, שֶׁלֹּא יִבּוֹאוּ הַלּוּיִם עַל יַדֵּי זֶה לְהַתְעַסֵּק בְּעֲבוּדַת הַכֹּהֲנִים כְּמוֹ שִׁכְתוּב שֶׁם (פְּסוּק יט) "אִישׁ אִישׁ עַל עֲבוּדָתוֹ וְאֵל מִשְׁאוֹ". וּמִצִּינּוּ כְּעִי"ז שֶׁהַתּוֹרָה אִסְרָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה חֲמִץ שְׁלוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ, שֶׁלֹּא יִבֹּא לְאֶכְלוֹ. בְּרִ"ן רֵישׁ פְּסַחִים שִׁכְתָּב מִשׁוּם דַּחְמִץ לֹא בְּדִילִי אִינְשֵׁי מִינִיָּה כּוֹלֵי שְׁתֵּא כּו', וּמִפְּנֵי טַעַם זֶה הַחֲמִירָה תּוֹרָה לְעַבּוֹר עֲלָיו בְּבֵל יֵרָאָה, ע"כ. וְכ"כ הַרְשֵׁב"ץ בִּיבִין שְׁמוּעָה בְּמֵאֲמַר חֲמִץ (דָּף כד, א), הִרִי שֶׁאִסְרָה הַתּוֹרָה בְּלִשׁוֹן רֵאִיָּה שֶׁלֹּא יִבּוֹא לְאֶכְלוֹ, וּמִטַּעַם לֹא פְּלוּג אִסְרוּ בְּכָל הָאֻפְנִים. וְכ"כ הַרְשֵׁב"ם (וִיקְרָא יז, יג) בְּטַעַם כִּיִּסּוּי הַדָּם שֶׁהוּא כְּדִי שֶׁלֹּא יִבּוֹאוּ לְאֶכְלוֹ, שֶׁאִם מְכַסִּין בְּעַפֵּר אִינּוּ רֵאוּי עוֹד לְאֶכִּילָה וְלֹא יִבּוֹאוּ לְאֶכְלוֹ. וְרֵאָה בְּלִקַּח טוֹב לְהַגְרִי עֲנַגִּיל (כָּלֵל ח)

שאסף עוד הרבה דוגמאות שמצינו איסור דאורייתא מטעם סייג, וכן כאן האיסור דאורייתא שלא יבואו לראות כדי שלא יבואו עי"ז לעזור לכהנים בעבודתם. ורש"י בפיה"ת, ולא יבאו לראות כבלע את הקדש - לתוך נרתיק שלו, כמו שפרשתי למעלה בפרשה זו, ופרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו במכסה פלונית ובלוע שלו הוא כסוייו, ע"כ. והרמב"ן מביא לשון רש"י בנוסח: כשמכניסין הכלי לתוך נרתיקו, והוא דעתו של האונקלוס, ע"כ, וזה כלשון הגמרא ביומא שם. וברש"י בפיה"ת (שם פסוק טו) "ולא יגעו אל הקדש ומתו, שאם יגעו חייבים מיתה בידי שמים". האבן עזרא כאן מביא שני פירושים בהמלה 'כבלע', מלשון הסרה ובטול, ומלשון כסוי. יש להוסיף ששני הפירושים נמצאים בתרגומים. באונקלוס מלשון כסוי, וביונתן וירושלמי מלשון שקיעה, היינו הסרה וביטול. עוד כותב האבן עזרא: והנה שתיים אזהרות, שלא יגעו בקדש כי אם בבדים ישאוהו, ולא יראו הקדש, ע"כ, הרי שהוא מפרש כן פשטא דקרא. והרמב"ן כתב: ור"א אמר כפשוטו שלא יבואו לראות כאשר תוסר פרכת המסך ויגלה הארון וכו', והנה הלויים מזהירים שלא יגעו אל ארון הקדש ומתו רק בבדים ישאוהו, ועוד יזהירם שלא יבואו לראות כלל הסרת הבנין בעוד שיוריד אהרן את הפרוכת, כענין כי ראו בארון ה' (שמואל א ו, יט), ויפה אמר, ע"כ. [וכן כתב הרס"ג בתרגומו בפסוקים יט"כ: וחיו וכו', שיחיו בה ולא יתחייבו מיתה אם יגעו בקדש הקדשים, כבלע בעת כסוי הקדש']. וברשב"ם: אם יראו ימותו, כמו שמצינו באנשי בית שמש כי ראו בארון ה', [ע"כ]. כמ"ש בשמואל (א ו, יט) "ויך בעם שבעים איש" וגו', והפ"י כי ראו בארון בתרגום יונתן: דחדיאו דחזו ארונא דה' כד גלי. וברש"י: משמחתם נהגו בו קלות ראש שלא היו מסתכלין בו באימה ודרך כבוד. והרד"ק מפרש שפתחו וראו מה שבתוכו, לפיכך נענשו כמו שכתוב ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו. ובפ"י מהרי"ק: שאין דרך כבוד להסתכל בארון שהיה [מקום] השכינה שהרי הזהיר את הלויים על כך, ע"כ.

ביראים מונה במנין המצוות (לאו שכט, ובהנדפס מכ"י: שנב), ולא יבואו לראות כבלע וגו', ויראת מאלקיך ותן על פניך יראתו ותן כבוד לכלי קדושתו, הזהיר על כלי קודש בנותנם לנרתיקם בהנשאם דכתיב ולא יבואו לראות כבלע את הקודש, פ"י לא יבואו לראות בהנתנם בנרתקם כשהם נבלעים בו. ומן הדין היה לו להמנות בחייבי מיתה בידי שמים, אלא שמצינו בסנהדרין (פא, ב) שהוא לפגיעת קנאים כו', וכן הוא במנין המצות בבה"ג, ע"כ. ומדבריו נראה שהאיסור לדורות הוא לענין גונב את

הקסוה, אבל בזמן המשכן היה האיסור בראיה. מכל הנ"ל מבואר דשיטת תרגום יונתן וירושלמי ופשטות הסוגיא בגמרא (יומא נד, א) וכן מפורש בכמה מאמרי חז"ל, במדרש רבה על אתר (ה, ט^ו) שפסוק זה לא יבואו לראות מדבר מאיסור ראייה. ולא מצאתי אף אחד מהמפרשים שיוציא את הפסוק מפשרו, ויפרשו שמדבר בעיקר על איסור הלויים במלאכת כהנים, מה שלמדו מפסוקים אחרים. כמוכן שיש לחקור ולברר כמה ספיקות שיש בהבנת האיסור ראייה כגון: א. אם האיסור הוא רק על הלויים וכ"ש זרים אבל לא על הכהנים. ב. אם האיסור הוא רק על הארון או גם על כל הכלים ואיזה כלים. ג. אם האיסור כפשרו גם על הנגיעה, או הכוונה בנגיעה למעשה היינו עבודת הכהנים שאסורה ללויים. ד. אם האיסור על ראייה אפילו מרחוק או רק בכניסה לראות. ה. אם הלאו הוא רק לשעה או גם לדורות, מדברי חז"ל במדרש וכן מדברי הראשונים מבואר שיש בזה שיטות שונות בהפרטים הנ"ל, ואכמ"ל, אשמח לשמוע חו"ד הגדולה על כל הנ"ל.

⁶ ז"ל המדרש, ולא יבאו לראות כבלע וגו', א"ר יהודה הלוי ברבי שלום רוצה אתה ללמוד באיזה ענין מתין בני קהת צא ולמד מן המקרא הזה ולא יבאו לראות כבלע וגו', מלמד כשהיו באין לטעון את הארון היו מפרקין את הפרכת מפניו והיו זנים עיניהם מן הארון, לפיכך היו מתכלים שנאמר (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי. וכו', ובזה היה להם תקנה שלא ימותו אם אינם מסתכלין בארון, הה"ד ולא יבאו לראות כבלע וגו' זה הארון אם עושין כן מהו כבלע אמר רבי לוי אם רואין בארון כבלע הזה שהוא נופל מן העין מיד הם מתים תדע מאנשי בית שמש שנאמר (שמואל א ו) ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה' ויך בעם וגו'.

תשובתו של החזון אי"ש

ספרי (קרח קטז), 'אל כלי הקדש זה הארון, וכה"א ולא יבואו לראות וגומר'. אין כוונת רבותינו לשלול שאר כלים, דהא האי קרא 'אך אל כלי הקדש לא יקרבו' בלויים שלא יעברו עבודת כהנים מוקמינן לה, וכדמסיים 'אין לי אלא לויים שענושים ומוזהרים על עבודת הכהנים', וזה ודאי נוהג בכל הכלים וכדכתיב בפרשת במדבר. אלא כוונת רבותינו לפרש דהאי 'אל כלי הקדש לא יקרבו' אינו לעבודת הקרבנות אלא עבודת פירוק המשכן, וכינוהו בשם ארון שהוא המיוחד, ועיקרו כינוי על הפירוק. ולמדנו מדברי רבותינו דהאי קרא 'ולא יבואו לראות וגומר' באזהרת לויים על עבודת כהנים הכתוב מדבר. ולא באיסור ראייה שאינו ענין לאזהרת לויים על עבודת כהנים. וכ"ה פשוטו של מקרא, שאם באה תורה להורות איסור ראייה שלא בהכרח, אין טעם ליחד הדיבור ללויים בעת שכולל את הכהנים ואת כל ישראל.

ואמרו עוד בספרי שם, 'רבי אומר אין צריך כו' בני גרשון ובני מררי מניין, ת"ל אהרן ובניו יבאו ושמו אותם איש איש על עבודתו ואל משאו וגו', כן גירסת הגר"א אבי הגרסאות, ותיבת וגו' מורה על קרא ולא יבואו. וממקומו הוא מוכרע, דבקרא 'ושמו אותם' לא כתיב עונש ולא אזהרת לאו אי לאו 'ולא יבואו'. ובכל המקרא לא כתיב דבר על הלויים עד שאמר ולא יבואו. וכל שיעור המקרא כך הוא, זאת עשו להם, ר"ל שלא יבואו לראות רק הכהנים יבואו ושמו, ואין כאן שני ענינים.

ואחרי שרז"ל פירשוהו על אזהרת לויים על עבודה, הדבר כבר מורם מכל ספק. ואם נמצא לשון בראשונים ז"ל הפכו, צריכים אנו לפרשו על ראייה הנלמדת מחלק המדרש, מדאפקי בלשון ראייה, לאסור ראייה משום כבוד השכינה בכללו. או גם ענש והזהיר ללויים בכניסה זו, ודווקא בכניסה, ודווקא בשעת פירוק. ואינו ענין לשעה ודורות, כיון דליתא כוותיה לדורות. ולרש"י סנהדרין אינו אלא לשלול שאין פשוטו על גונב. ונקט המקרא בהוראתו הפשוטה, ואין קפידא בכמו אלה.

מכתב ב.

תשובתי לבעל חזון אי"ש שליט"א [זצ"ל]

מוצבש"ק פרשת הקת תרצ"ה, ירושלים.

תודה רבה לו בעד מכתב חד"ת שלו שקבלתי תשובה על מכתבי, ואכתוב מה שיש לי להעיר על דבריו. פירושו בקרא (במדבר ד, כ) ולא יבואו לראות וגו', שאין הכוונה כפשוטו לאיסור ראייה כמבואר בראשונים וכמו שנתבאר במכתבי הראשון, אלא הפי' אזהרה ללוים על עבודת כהנים, ומיסד דבריו על שני דיוקים בלשון הספרי פ' קרח.

א. בקרא (במדבר יח, ג): "ושמרו משמרתך ומשמרת כל האהל אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו". בספרי (קרח קטז), אל כלי הקדש זה הארון וכה"א ולא יבואו לראות וגו'. וכותב לפרש שאין כוונת רבותינו לשלול שאר כלים, דהא האי קרא 'אך אל כלי הקדש לא יקרבו', בלויים שלא יעבדו עבודת כהנים מוקמינן לה, וכדמסיים 'אין לי אלא לויים שענושים ומוזהרים על עבודת הכהנים'. וזה ודאי נוהג בכל הכלים וכדכתיב בפרשת במדבר. אלא כוונת רבותינו לפרש דהאי אל כלי הקדש לא יקרבו, אינו לעבודת הקרבנות אלא עבודת פירוק המשכן וכינוהו בשם ארון שהוא המיוחד ועיקרו כינוי על הפירוק. ולמדנו מדברי רבותינו דהאי קרא ולא יבואו לראות וגו' באזהרת לויים על עבודת כהנים הכתוב מדבר, ולא באיסור ראייה שאינו ענין לאזהרת לויים על עבודת כהנים. וכ"ה פשוטו של מקרא, שאם באה תורה להורות איסור ראייה שלא בהכרח, אין טעם ליחד הדיבור ללוים בעת שכולל את הכהנים ואת כל ישראל, ע"כ.

הנה פירושו בספרי לא מוכרח, והגדול שבמפרשי הספרי ר"ד פרדו בעלי ספרי דבי רב מפרש שהכוונה ולא יבאו לראות משום איסור ראייה, וכמבואר ביומא (נד, א) [כעת נדפסו עוד שני פירושים על הספרי, פירוש הנצי"ב, וכן ספר תולדות אדם פירוש על הספרי (לבעל מרכבת המשנה על המכילתא), ושניהם מפרשים ג"כ שהכוונה בספרי הוא לאיסור ראייה. וראה מ"ש לעיל במכתב א' אות ג' שיש שיטות בזה אם האיסור היה בעיקר על הארון או על כל הכלים, כמבואר בגמ' יומא הנ"ל ומדרש נשא שהאיסור היה על כל הכלים. ויש לדייק כן שבמדבר (ד, טו) 'לכסות

את הקדש' פירש"י, 'הקדש' - הארון והמזבח, ואת 'כל כלי הקדש' פירש, המנורה וכלי שרת. א"כ במקום שכתוב "כל כלי הקדש" מרבינן גם שאר הכלים. וכאן כתוב 'לכסות את הקדש', פירש"י, ארון ומזבח. ומטעם זה גם כאן שכתוב 'כלי הקדש', 'כבלע את הקדש' ולא כתיב 'כל כלי', פירש כספרי, הארון.

ב. עוד כתב:

"ואמרו עוד בספרי שם: 'רבי אומר אין צריך כו' בני גרשון ובני מררי מניין ת"ל אהרן ובניו יבאו ושמו אותם איש איש על עבודתו ואל משאו וגו', כן גירסת הגר"א אבי הגרסאות. ותיבת וגו' מורה על קרא 'ולא יבואו', וממקומו הוא מוכרע, דבקרא ושמו אותם לא כתיב עונש ולא אזהרת לאו אי לאו ולא יבואו. ובכל המקרא לא כתיב דבר על הלויים עד שאמר ולא יבואו, וכל שיעור המקרא כך הוא, 'זאת עשו להם' ר"ל שלא יבואו לראות, רק הכהנים יבואו 'ושמו', ואין כאן שני ענינים. ואחרי שרז"ל פירשהו על אזהרת לויים על עבודה, הדבר כבר מורם מכל ספק, עכ"ל.

לפנינו בספרי הגירסא: 'בני גרשון ובני מררי מניין, ת"ל צו את אהרן וכו'. וכן הגירסא בכת"י של הספרי, ומביאים ראיה מערכין (יא, ב). והגר"א גורס: מניין, ת"ל (במדבר ד, יט) אהרן ובניו יבואו ושמו אותם איש איש על עבודתו ואל משאו וגו', ע"כ. מפרש כוונתו בהמילה וגו' לפסוק (שם כ) 'ולא יבואו לראות', ומזה ראיה שפסוק זה מדבר ג"כ מאיסור עבודת לויים בעבודת כהנים.

אמנם צריך לדעת שאין הגהה זו בספרי, תיקונו וגרסתו של הגר"א, אלא שגירסא זו נמצאת בילקוט שמעוני, והגר"א הוא שתפס גירסא זו עיקר. והנה בילקוט"ש (קרח רמז תשנב) הנוסח: בני גרשון ובני מררי מניין, ת"ל אהרן ובניו יבואו וגו', ומבואר שהמלה וגו' הוא על סוף פסוק יט: 'ושמו אותם איש איש על עבודתו', ואין לדרש זה שייכות לפסוק כ' שמדבר רק על איסור ראיה. וכן בפ"י זרע אברהם על הספרי כותב שעיקר הגירסא 'ת"ל אהרן ובניו יבואו', ואינו גורס כלל המלה וגו'. וכן המלבי"ם גורס בספרי כגירסת הילקוט. ומביא לשון הפסוק כולו 'אהרן ובניו יבואו ושמו אותם איש איש על עבודתו ואל משאו' ולא גורס כלל המלה וגו'. וכותב: והגהתי כגירסת הגר"א וכ"ה בילקוט. הרי שהבין שהמלה וגו' בגירסת הגר"א מיותרת, כי רק בילקוט שכתוב רק תחילת פסוק יט "אהרן ובניו יבואו" מתאים המלה וגו' לסוף פסוק יט, ולא בזמן שכתוב כל הפסוק, כי הפסוק 'ולא יבואו' הוא ענין

אחר לגמרי המדבר באיסור ראייה. ולפי המבואר אין לבנות יסוד על המלה וגו' שבדפוס שבנוסח הגר"א, אלא כנוסחת הגר"א שהדפיס המלבי"ם שהשמיט המלה וגו', וכנוסח הזרע אברהם שאינו גורס כלל המלה וגו'.

ג. מה שכתב:

וממקומו הוא מוכרע, דבקרא (פסוק יט) 'ושמו אותם' לא כתיב עונש ולא אזהרת לאו, אי לאו 'ולא יבואו', עכ"ל.

אינני מבין, הרי בקרא זה כתוב 'וחיו ולא ימותו', אם יעברו על הציורי 'ושמו אותם' איש איש על עבודתו ואל משאו', ימותו ביד"ש, ובפסוק יח 'אל תכריתו', ברש"י, 'אל תגרמו להם שימותו אם יעברו על ושמו אותם'.

ומלשון רש"י נראה שפירש לשון פסוק טו 'וכלה אהרן ובניו לכסות את הקדש' וגו' ואחרי כן יבואו בני קהת לשאת ולא יגעו אל הקדש ומתו' כו' - הפי' שלא יגעו [אל] הקדש, היינו שבני לוי אסור להם לנגוע ולהתעסק לכסות את הקדש ויש בזה עונש מיתה ביד"ש וכאן מפורש הלאו, וזה שכתב רש"י שאם יגעו חייבין מיתה. ואותו הדבר שנה בפסוק יט 'ולא ימותו בגשתם' וגו', שאונקלוס ויונתן מתרגמים 'בגשתם' – 'במקרהו', וכן בפסוק טו 'ולא יגעו אל הקדש' – 'ולא יקרבו לקודשא', א"כ אין הכוונה על נגיעה לבד אלא איסור להתעסק בעבודה המוטלת על הכהנים לכסות כלי המקדש, ולפי"ז מפורש כאן הלאו שלא יתעסקו הלויים בעבודת הכהנים, והקרא 'ולא יבואו לראות', הוא איסור בפני עצמו ללויים שהיה נוהג רק במדבר לשעה. ואידך מ"ד בספרי לומד מקרא (במדבר יח, ג) 'אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימותו'.

ד. ואביא לו ראייה שהקרא 'ולא יבואו לראות' לא מיירי מעבודה, מדברי הרמב"ם שכתב כן בספר המצוות (ל"ת עב), שהזהיר הלויים להתעסק בדבר מן העבודות המיוחד לכהנים כו', אלא כל כת מהם במה שנצטוה, כמו שאמר 'איש איש על עבודתו', והלאו שבא בהם אמרו בלויים 'אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא (יגשו) יקרבו כו' (במדבר יח, ג). הרי מפורש דהרמב"ם שבק את הפסוק 'ולא יבואו לראות' דעסיק ביה, ומביא מקרא דבמדבר ושם כתיב 'ולא ימותו', משום דסובר דפשטיה דקרא 'ולא יבואו וגו' ומתו' אתי לאיסור ראייה.

וכן הוא לשון הרמב"ם (פ"ג מכלי מקדש ה"י): וכשם שהלויים מוזהרין שלא לעבוד עבודת הכהנים, כך הכהנים מוזהרין שלא לעבוד עבודת הלויים, שנאמר גם הם גם

אתם'. וכן הלויים עצמן מוזהרין שלא יעשה אחד מלאכת חבירו, שלא יסייע המשורר לשוער ולא השוער למשורר, שנאמר 'איש איש על עבודתו ואל משארו', ע"כ. א"כ מבואר שבפסוק יט מדבר על לאו זה שלא יסייעו הלויים בעבודת הכהנים. ושם (הלכה יא) כותב: לויים שעבדו עבודת הכהנים או שסייע לוי במלאכה שאינה מלאכתו, חייב מיתה בידי שמים, שנאמר 'ולא ימותו'. אבל כהן שעבד עבודת לוי אינו במיתה אלא בלא תעשה, ע"כ. ולכאורה נראה שמכוון להפסוק שלפנינו כמו הקרא 'איש איש וגו', וכן ראיתי למי שציין כן, אבל ברור שכוונתו לפסוק 'ולא ימותו' הכתוב במדבר (יח, ג), כמבואר בערכין (יא, ב), וכמ"ש בטהרות (ד, יט), בסמ"ג (ל"ת רצו) וחינוך (מצוה שפט). והפעם שלא הביא מקרא ולא ימותו (ד, יט), י"ל משום דקרא זה מלבד האיסור ללויים לעזור לכהנים, כולל גם איסור ראייה בשעה שמכסין הכלים, המבואר בפסוק שלאחריו 'ולא יבואו וכו' ומתו', לכן הביא מקרא דקרח.

תשובתו של החזון אי"ש

קשה לעמוד על הברור בדבר שאין לו שורש רחב בגמרא. והנה לא ייתכן שנאסרה ראייה ונגיעה בכלי הקדש לזרים ולזרים מפני שהראיה והנגיעה (אסורה) [מסורה] לכהנים, על המשקל שנאסרו בעבודת הכהנים, שאין הראיה והנגיעה עבודה. ואם באנו לפרש שנאסר נגיעה וראיה שלא במקום מצווה, האיסור כולל כל ישראל בלי הבדל, ואף הכהנים אסורים, וכמבואר ביומא (נד, א) מעשה בכהן כו'. ובספרי יליף מקרא דאל תכריתו וגו' לחייב לזרים על עבודת כהנים. ואף דרבי קאמר לה ות"ק יליף מקרא דקרח, לא יתכן דת"ק מוקי קרא דאל תכריתו וגו' באיסור ראייה, דאין לעשות פלוגתא ביסודו של פשוטו של מקרא. אלא ת"ק לא דריש קראי דרבי ככהנים על של לזרים ושל זה בזה, ויליף מקרא דקרח, והו"ל פרשה שנשנית בשביל דבר שנתחדש. ולרבי לא נשנית אלא בשביל שערער קרח, אלמא דקרא עיקרו על עבודה לחייב לזרים על של כהנים. וכן לא יתכן הא דכתב הר"מ דמותר ליגע הוא דוקא במסוה על פניו שלא יראה. וכן אמרו (מנחות כז, ב) על היכל באזהרה, ור"י סבר מבית לפרכת נמי באזהרה. ואם עיניו פתוחות במיתה, שהרי ראה הארון. והתוס' (שם ד"ה להיכל) כתבו דהשתחוואה מותר. וקשה, נהי דלא הוי ביאה ריקנית, אבל מנ"ל להתיר ראייה ויעצים עיניו. ובחגיגה (כו, ב) כתב, הזהירו שלא תגעו בשלחן ובמנורה, אלמא שנהגו היתר ראייה ונגיעה בבית שני. ובפשוטו של מקרא אין חילוק בין ארון לשאר כלים, וכדכתב וכלה וגו' ואחרי כן יבוא וגו'. אלא נראה דמהא דכתיב ולא יבואו לראות לרבות איסור ראייה מפני כבודו ומוראו של מקדש, והדבר מסור לחכמים לקבוע גדרי המורא. ואפשר דלזרים נתחייבו גם על הכניסה לראות, וזה היתה הוראת שעה ודווקא בכניסה, ומ"מ סמכו חכמים בזה לאיסור ראייה במקום שמצאו בראיה זו כזלזול. ומה"ט חילקו בין משכן למקדש, ואילו בלאו מוחלט לדורות לא היו חכמים מחלקים בסברא בעלמא, וכל מה שנאמר במשכן נוהג במקדש. וכן משמע (פסחים כו, א) דפריך קול מראה כו', ולא אמר משום ראיית הארון. וכל מה שדברו החכמים באיסור ראייה הוא בדבר שנתרבה מן המקרא, אבל עיקרו לחייב הלזים על עבודת הכהנים וכדאמר רבי בספרי.

ואם מבואר בראשונים הפכו יהיו הדברים בטלים, ואין הספרים תח"י לעיין בהם.

מכתב ג⁷

תשובתי להחזון אי"ש שליט"א [זצ"ל] בס"ד

ה' לסדר פנחס תרצ"ה.

תודה לו בעד תשובתו השניה שכתב לברר הענין מכמה צדדים ואכתוב לו מה שראיתי להעיר בענין זה.

א. מה שכתב:

ואם באנו לפרש שנאסר נגיעה וראיה שלא במקום מצווה, האיסור כולל כל ישראל בלי הבדל, ואף הכהנים אסורים וכמבואר ביומא (נד, א) מעשה בכהן כו', ע"כ.

הנה מ"ש בפשיטות ראה שאף כהנים אסורים שלא במקום מצוה מגמ' יומא, בספר "טל תורה" ביומא שם דייק מלשון רש"י שכתב מתעסק, בטיול ושחוק, משום שזה דבר פשוט דאיסור זה דלא יבואו לראות רק על הלויים ולא על הכהנים. והראיה השניה משני כהנים, משום שהיו בעלי מומין ודינם כזרים ומשום זה היה אצלם הלאו דלא יבואו. וכן כותב גם בכלי חמדה (פ' במדבר), זה פשוט דכהנים ליתנייהו באזהרה זו, דהרי אהרן ובניו היו מפרקין את המשכן וכלים, וקרא זה רק על הלויים נאמר, עכ"ל. ולפ"ד אפילו שלא במקום מצוה ג"כ לא נאסרו.

וכן יש להוכיח מזה שהבאתי לעיל שיש מפרשים שהאיסור ראה ללויים רק בשעת פריקה כדי שלא יבואו לסייע לכהנים בעבודתם, שעל זה יש לאו וחיוב מיתה ביד"ש, א"כ נראה פשוט דשלא בשעת פריקה אין שום איסור, ולכהנים לעולם לא נאסר.

אמנם לכאורה יש להביא ראה להשיטה שהאיסור כולל גם כהנים שלא במקום מצוה, לא כהנ"ל, מהמבואר במדרש (במדב"ר ד, יג) מובא לעיל (מכתב ב אות א) וז"ל: אמר ר' חמא בר חנינא דאפילו בשעה שהיו הכהנים מורידין את הפרוכת, לא היו מורידין בבת אחת כדי שלא יראו הארון, אלא משפילן קימעא קימעא כו'. וכן מבואר ברד"ק מובא בשלטי הגבורים (להר"א הרופא, פרק יד) שמבאר ענין

⁷ תשובה זו על מכתבו השני של החזון"א התחלתי לכתוב מיד שקבלתי המכתב ולא הספקתי לגמרה כי הייתי זקוק לנסוע לחו"ל ואחרי זמן גמרתי אותה ואז לא מצאתי לנחוץ לשלחה אליו, ובמשך הזמן נוספו לי עוד ביאורים בעניין זה ואני נותן אותם פה.

הפרוכת, שלא יחזו את א' ויזונו עיניהם הנהנים מבית קדשי הקדשים שלא כדת כי זה להם בעון מיתה, עוד כתב בפ"ד: התורה הזהירה ואמרה ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו, כי הראי' בלבד בלי המגע מסכבים ג"כ המיתה בידי שמים, ולכן לא הי' מספיק שם פרכת אחת אלא יצטרכו שתי פרכות כו'. ומאריך שם בענין זה. ומבואר מכל זה דגם הכהנים הוזהרו על הראי' שלא לצורך, ומהר"י קמחי בספרו עבודת ישראל קנה: כתב לפרש מה שמביא הרא"ש פ"ק דיומא מסדר אתה כוננת, שיש גורסים [הכהן גדול]: טמטם עיניו ויצא עיי"ש, והרא"ש דוחה זאת, כ' דשפיר יש לפרש כן דהאיסור שלא יראה בארון ומביא דמבואר בזהר אמור קב. א"ר יהודה כיון דהוה עאל וטמטם עיניו דלא לאסתכלא במה דלא אצטריך וכו', א"כ מבואר ג"כ דאפי' בכהנים מה דלא הי' צורך הי' איסור להסתכל.

וכן נראה מדברי רבינו בחיי סוף פ' במדבר, שכתב ואף ביוה"כ אינו רשאי ליכנס לשם כי אם בקטרת כו' ויעלה תמרת עשנו שם ויהיה הכבוד נכסה מעיניו כו', ולכאורה מכאן תמי' על המחברים הנ"ל שכתבו בפשיטות שלכהנים הותר לגמרי, וכן נשאר בתימה על הכלי חמדה במדבר, באמבוהא דספרי זוטא פרשת נשא מדברי המדרש רבה הנ"ל, אולם אליבא דאמת נראה שהצדק עם המחברים הנ"ל ויש לה"ר מפורשת מלשון הבמדב"ר שהבאתי לעיל דף קפח וז"ל ודמן של בני אהרן מותר וכו' אהרן קד"ק וארון קד"ק ואין קדשי קדשים מזיק לקד"ק, אבל בני קהת אינם קד"ק וכו' והם מזיקים, ומבואר שעל כהנים שהי' צריכים לפרק לא הי' איסור כלל, ושם אות ג לשון הבמדב"ר: אלא יהיו בני אהרן נכנסין ומפרקין אותה מפני שהם כהנים וכו' ומבואר שלכהנים שמצווין לפרק ולכסות לא הי' האיסור, ומה שכתוב במדרש לעיל "לא היו משפילין אותה בבת אחת כדי שלא יראו הארון" זה לא היה מצד דין איסור אלא שהחכמים אסרו גם על הכהנים מפני כבוד השכינה, וכן שאר המקורות הנ"ל שהבאתי לעיל יש לפרש שזה תיקון חכמים מפני כבוד השכינה החמירו על עצמם, וכמ"ש כג"ת שליט"א.

ובדרך זו יש מקום לפרש הא דמבואר בגמ' יומא הנ"ל שהקשו מקרא ולא יבואו לראות ולהשיטה שקרא ולא יבואו לראות מיירי רק בשעה שנותנים הכלים בנרתיקיהם א"כ מה הקשו מקרא על זה שהראו להם את השלחן, הרי זה לא הי' בשעת סתירת המשכן, ולהנ"ל י"ל שפיר שהחכמים תקנו שהכהנים יהיו זהירים מפני כבוד השכינה אפילו במקום שאין איסור לאו, א"כ זה הוא שהגמ' שאלה איך התיירו

דבר זה במקדש משום שאיסור דרבנן יש בכל אופן. ויש להביא ראיה להשיטה הנ"ל שהלאו נאמר רק ללוים ולא לכהנים שהיה מצווין להתעסק בפריקת הכלים, שכן מפורש בתרגום הירושלמי שהוסיף: ולא יעלון "ליואי" משום שעל כהנים אין איסור, והתרגום ירושלמי הוא מקור למ"ש הרס"ג במנין המצות שהלאו נאמר רק ללוים ולא לכהנים שהיה מצווין להתעסק בפריקת הכלים, ובסה"מ לרס"ג ל"ת ריב. האריך בענין זה ונדחק לפרש ליואי היינו כל שבט לוי וכולל ג"כ כהנים.

וילה"ר להשיטה שהאיסור לא נאמר לכהנים מהא דמצינו כעין זה בקדושין נד. שהכהנים לא הוזהרו לפשוט בגדיהם בגמר עבודה כהרף עין, לפי שלא ניתנה תורה למלאכי השרת. אותו דבר כיון שמוכרחין להסיר הפרכת א"א להם להזהר שלא יביטו וע"כ דלא אסרה תורה אלא שחכמים תקנו מפני כבוד השכינה, שיחמירו כל מה דאפשר.

ב. כותב שלפי דעתו "הדבר מורם מכל ספק" שחז"ל פירשו הקרא לא יבואו לראות הכוונה על אזהרת לויים על עבודה, אמרתי להעמיק כאן שבעה מאמרי חז"ל במדרש במדב"ר שמהם אפשר לראות האיך פרשו הפסוק ומהם יש לפשוט כמה ספיקות שיש בהלאו של איסור רא"י.

א) במדרש (במדבר רבה פרשה ד' אות י"ב): ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה וגו', אמר הקב"ה למשה בשעה שיהיו מפרקין את המשכן, לא יהיו בני קהת מפרקין את הפרכת מפני הארון, אלא יהיו בני אהרן נכנסין והם מפרקין אותה מפני שהם כהנים, כו' ומה היו בני אהרן עושים, כשהיו מורידים את הפרכת, א"ר חמא ב"ר חנינא כך היו קונטטין [קונדיסין] גדולים וצינורות של זהב בראשיהן וי"א של ברזל, והיו מגביהין את הפרכת בקונטטין ופורקין את הקורקסין, ואעפ"כ לא היו משפילין אותה בבת אחת כדי שלא יראו הארון, אלא משפילין קימעא קימעא עד שיוירידה וכסו את הארון, מנין שכן האלהים אמר למשה שנאמר ובא אהרן ובניו וגו', אמרו הפרכת היתה דומה לוילון ועביה טפח וב' כהנים גדולים (בקומה) נושאים אותה בקונטיסון מפני הארון, ואח"כ נותנין עליו כיסוי עור תחש שלא יראו בארון כלום, הה"ד (במדבר ד) ונתנו עליו כסוי עור תחש וגו' ע"כ. וכ"ה במדרש (תנחומא, ויקהל). מבואר מלשון המדרש שאיסור רא"י שלא לצורך הי' גם על הכהנים, כמבואר להלן (במדב"ר פ"ה) כן מוכח מדבריהם שהאיסור רק על הארון.

ב) שם פרשה ד אות כ: ואסרי כן יבאו בני קהת לשאת וגו' אמר משה לפני האלהים רבש"ע דמן של בני קהת אסור ודמן של בני אהרן מותר, א"ל הקב"ה לאו, אלא אהרן ק"ק שנא' (ד"ה א, כג) ויבדל אהרן להקדישו קדש הקדשים, וארון ק"ק ואין ק"ק מזיק לק"ק, אבל בני קהת אינם ק"ק וארון וכל הכלים הנתונים בפנים ק"ק והם מזיקים להם לכך יתנו בני אהרן דעתן שלא ימותו בני קהת, ע"כ. לפנינו במדרש מבואר שאיסור ראוי ונגיעה הי' גם על הכלים כדמוכח בגמ' יומא, וכן מפורש במדרש להלן.

ג) שם פרשה ה אות ט: ולא יבואו לראות כבלע וגו', א"ר יהודה הלוי ב"ר שלום רוצה אתה ללמוד באיזה ענין מתין בני קהת, צא ולמד מן המקרא הזה ולא יבאו לראות כבלע וגו' מלמד כשהיו באין לטעון את הארון היו מפרקין את הפרכת מפניו והיו זנים עיניהם מן הארון לפיכך היו מתכלים שנא' (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי, והיאך עשה להם משה תקנה א"ל האלהים בשעה שיהיו מפרקין את המשכן לא יהיו בני קהת מפרקין את הפרכת מפני הארון, אלא יהיו בני אהרן נכנסין ומפרקין אותה מפני שכן כהנים ויכסו הארון וכן השלחן וכן כל הכלים הנזכרים לו ובזה יהיה להם תקנה שלא ימותו אם אינם מסתכלין בארון, הה"ד ולא יבאו לראות כבלע וגו'. [לשון המדרש "עשה להם משה תקנה" מקורו מתרגום יונתן (במדבר ד, יט): ודא תקנתא עבירו להון וכו'], ומבואר מלשון המדרש שעיקר האיסור הי' על הארון, מבחינת לא יראני האדם וחי, והתקנה היתה שאהרן ובניו יכסו כל הכלים כדי שלא יבואו לראות הארון.

ד) שם פרשה ה אות ט: מהו כי ראו בארון ה' כו', איתא חמי כמה תקלה גדולה היה להם על כן שכן כתוב ויך בעם שבעים איש וחמישים אלף איש וכו' מי הרג אותם הוי לא הרג אותם אלא אנשי בית שמש על שראו בארון, ולכך הזהיר בני קהת ולא יבאו לראות וגו'. ע"כ.

ה) שם פ"ה ולא יבואו לראות כבלע וגו' זהו הארון אם עושין כן מהו כבלע, אמר ר' לוי אם רואין בארון כבלע הזה שהוא נופל מן העין מיד הם מתים, תדע מאנשי בית שמש שנאמר ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון השם (ועי' סוטה לח). וכו', לפיכך היו מתכלים שנאמר כי לא יראני האדם וחי.

ו) שם פ"ו - ז: לכך נכתב אהרן בדבור בני קהת לפי שכל משא בני קהת וכל עבודתם היו נותנים להם אהרן ובניו שהם לא היו רשאים ליגע בארון ובכל הכלים עד שאהרן

ובניו היו מכסים אותם כמד"ת וכלה אהרן ובניו לכסות את הקדש וגו', ע"כ. כאן מבואר שהיתה אזהרת נגיעה ממש על כל הכלים לא כהשיטה שהבאתי לעיל שהפני' נגיעה היינו עבודת כיסוי הכלים, ומבואר שאחרי שכיסו מותרין ליגע, וראה מ"ש להלן מהרמב"ן שאפילו אחר הכיסוי אסורים ליגע בארון רק ע"י הבדים. ויש לדייק מלשון המדרשים אם יש איסור בראי' גרידא או רק הסתכלות, במדרש באות ה. מהו ולא יבואו לראות כבלע את א"ר לוי אם רואין בארון כבלע הזה שהוא נופל מן העין מיד הם מתים תדע מאנשי בית שמש שנא' (ש"א ו) ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה' ויך בעם וגו', ע"כ. מבואר שיטת ר' לוי שראי' בעלמא אסורה ואין כן שיטת המדרש באות ג.

ז) שם פ"ה - ט. כשבאין לטעון את הארון היו מפרקין את הפרכת מפניו והיו זנים עיניהם מן הארון, לפיכך היו מתכלים שנא' כי לא יראני האדם וחי: ובתרגום יונתן: ויזוחון עיניהון מן בית קודשא קודשיא. אולי צ"ל ולא יזנוון, וי"ל מלשון ולא יזח שיסורו עיניהם מלהביט, כמ"ש המפרש. ובמדרש הגדול, ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו, זו שעת הכנסת כלים לנרתיק שלהן שלא יזונו עיניהם מהם כו'. מבואר מהלשוונת "ויזונו עיניהן" שהאיסור הוא הסתכלות. ויש להעיר מלשון רש"י סוטה לה. משום ויראו וכו' ופירש"י הסתכלו בו, ומוכח דס"ל ג"כ דעל ראי' בלא הסתכלות אין חיוב.

ג. כן יש לדייק מלשונם אם עיקר האיסור הוא על הסתכלות בארון ומטעם זה נאסרו גם שאר הכלים או שהאיסור הי' לכתחילה על הארון והכלים. באות ג' במדב"ר שם דייק בלשונו "שלא יראו הארון", בשעת הכיסוי ולא הזכיר שאר הכלים, וכן שם במדרש אות ה' שמדבר שהי' מכסין הארון והכלים ומסיים "ובזה יהי' להם תקנה שלא ימותו אם אינם מסתכלים בארון", וכן שם אות ט' "לא הרג אותם אלא אנשי בית שמש על שראו בארון", וכן מדברי הראשונים שכתבו לבאר הטעם של איסור ראי' "ואין בכך כבוד להסתכל בארון שהי' מקום השכינה". ולשון המדרש באות ג' שזה בכלל לא יראני האדם וחי. א"כ כל זה מדובר על הארון, והכיסוי של כל הכלים הי' כדי שלא לבוא ע"י נגיעת הכלים וראייתם גם לראיית הארון, אמנם לשון המדרש באות ד', "וארון וכל כלים הנתונים בפנים ק"ק והם מזיקים להם", משמע שסובר שגם על הכלים הי' איסור כמפורש בגמ' יומא נד. ואפשר שיש לפנינו שתי שיטות בזה, בספרי ובבבלי.

ד. ומ"ש לפרש לשון רש"י בסנהדרין שכתב להדיא "דעיקר קרא" באיסור ראי' מיירי, דהכוונה לשלול שאין פשוטו על גונב, דוחק גדול ואעתיק לו לשון רבינו הרמ"ה שממנו אפשר לראות אין הבין דברי רש"י, וז"ל אבל פשטי' דקרא בלויים כתיב שלא יבאו לראות כשאהרן ובניו מכסין כלי הקדש ומתחייבין מיתה בידי שמים אלא ממתניין בחוץ עד שיכסו הכהנים את הכלים ואז יבואו לנשאם, וכעין זה במאירי [וכן מובא לשון רש"י בסנהדרין כפי' רבינו יונתן מלוניל בס' סנהדרין גדולה].

ומבואר מכל מ"ש דאין לנו מקור בחז"ל דקרא זה מיירי בעבודה. ומפשטות הגמ' ביומא ומדרשי חז"ל מבואר דפשטי' דקרא בא לאיסור ראי'.

ה. בסוף מכתבו חוזר על שיטתו בספרו וכמ"ש במכתבו הראשון: דעיקר קרא לחייב הלויים על עבודת הכהנים וכדאמר רבי בספרי וכל מה שדברו החכמים באיסור ראי' הוא בדבר שנתרבה מן המקרא כו'.

כבר נתבאר לעיל מ"ש רש"י ושאר ראשונים שעיקר קרא ולא יבואו לראות וגו' הוא לאיסור ראי' וזהו פשטא דקרא, ואני אוסיף פה עוד מקורות בחז"ל וראשונים לשיטה זו.

לשון הירושלמי (ביכורים פ"כ ה"א, מובא בתוס' שבת כה., ותוס' ריש יבמות) מה חמית מימר מת לחמשים מת בהכרת, כתיב אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי וגו' וזאת עשו להם וחיו ולא ימותו, עשו להם דבר של תקנה שלא יזונו עיניהם מבית קדשי הקדשים וכתוב ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו, וכתוב ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה, עכ"ל. ובפנ"מ כ' ולמדנו שבחמשים שנה הוא בכרת, ולפיכך הזהיר שיעשו להם תקנה שלא ימותו מיתת כרת כל ימי עבודתם, ע"כ.

לעיל הבאתי לשון היונתן [בחבורי תו"ש כרך כד ביארתי שיטתי שהירושלמי השתמש בתרגום יונתן] במדבר ד, יט. ודא תקנתא עבידו להון ויחון בחיי דצדיקי ולא ימותן באשה מצלהבא, ויזוחון עיניהון מבית קדש קודשיא וכו', וראה לעיל הבאתי שכן הוא לשון במדב"ר (פ"ה אות ט) הי' זנים עיניהם מן הארון וכו' עשה להם משה תקנה, ומבואר להדיא בירושלמי שמפרש הקרא ולא יבואו לראות על איסור ראי' מלבד האיסור שלא יבואו לסייע לכהנים בעבודתם.

ו. ומ"ש וכן לא יתכן הא דכתב הר"מ (פ"ג מהל' כ"מ הל' ט) דמותר ליגע הוא דוקא כמסוה על פניו שלא יראה ע"כ, ז"א כי הרמב"ם כותב מפורש כסהמ"צ (שורש ג)

וז"ל וככר טעה ג"כ זולתנו בשורש הזה (כוונתי לבה"ג) ומנה בעבור שדחק הצורך ולא יבואו לראות כבלע את הקדש וכו' ואלו לא היו נוהגות כי אם במדבר ע"כ, הרי מפורש שיטתו שאיסור ראי' הי' רק איסור לשעה במדבר בשעה שהכניסו הכלים לנרתיקן.

וכ"כ במדרש הגדול במדבר עמ' לב: "ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו", ומצוה זו שהיא שלא יכנסו הלויים לראות בשעת פירוק המשכן וכסוי הכלים היתה במדבר לפי שעה, לפי שהיו מתנוודין ממסע למסע אבל לדורות אין מצוה זו נוהגת לפי שאין שם טלטול אלא מנוחה שלמה לעולם ולעולמי עולמים, ע"כ כנראה דבריו מקורם ברמב"ם בסה"מ הנ"ל.

והרשב"ץ בזוהר הרקיע בפ"י על אזהרות ר"ש בן גבירול מבאר שהולך כשיטת הבה"ג שמונה פסוק זה ללאו על הראי' לדורות ולא כשיטת הרמב"ם שכותב שזו אינה מצוה לדורות. והוא מוסיף ביאור: "ויש בענין זה לאו לדורות שלא יתעצלו בשמירת המקדש כמו שיש מ"ע בשמירתו כמו שכ' במ"ע כן יש לאו בביטול שמירתו" וכו', עיי"ש.

וכן כותב ר' דניאל הבלבי בספרו מעשה נסים להשיב על דברי סהמ"צ הנ"ל ולדעתו לא יבואו לראות היא אזהרה ממש על הראי' ושהיא נוהגת לדורות, ראה בביאור לסהמ"צ לרס"ג שהביאו ומבארו.

ז. ועל עיקר הדין של היתר נגיעה, מביא בהר המורי' הספרי זוטא אך אל כלי הקדש יכול אם נגעו יהיו חייבין אמרת אך משום עבודת זר הן חייבין ואין חייבין משום מגע, ע"כ. ואף שבס"ז מבואר שאין חייבין והרמב"ם סובר שמותרין בהכי משמע שאף זרים מותרין כדאיתא בסוף חגיגה וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהל' מטמאי משכב ומושב, ומה שאמרו ביומא מה. ומנחות כ. וכי ס"ד זר קרב לגבי מזבח הכונה לעבודה, ומה שפירש"י במדבר ד, טו, ולא יגעו אל הקדש ומתו הכונה שלא יגעו לעשות עבודת הכהנים לכסות את כלי הקדש עכת"ד, ועי' בסהמ"צ לרס"ג ח"ג דף רלד שהאריך בענין זה אם איסור ראי' הוא לדורות כן עמד על כמה פרטים שהעיר כג"ת במכתבו השני ואכמ"ל.

ח. ומה שהעיר מפסחים כו. וכן חגיגה כו. בפירוש לסהמ"צ לרס"ג כתב לבאר הדברים. ומ"ש בגמ' יומא שחילקו בין משכן למקדש, ואילו בלאו מוחלט לדורות לא היו החכמים מחלקים בסברא בעלמא וכל מה שנאמר במשכן נוהג במקדש. הנה

מציגו כעין זה בספרי זוטא פ' קרח (לפי גירסת הילקוט שמעוני) בד"א בעבודת המשכן אבל בעבודת בית א' הלויים על הכהנים במיתה ואין הכהנים על הלויים אף בל"ת והרמב"ם בס' המצות ל"ת לך מחדש דבמקדש הי' המצוה בכהנים שישאו את הארון והרמב"ן שם חולק עליו דלא נשתנה המצוה כלל, עייש"ה במגלת אסתר. ולפ"ז שפיר יש להבין חילוק הגמ' בין משכן למקדש.

במשנה מדות פ"ד מ"ה: משלשלין את האומנין בתיבות כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדשי הקדשים. ברש"י פסחים כו. יזונו לשון הנאה, כמזונות שמשיבוע עצמו ממראה נוי המלאכה ונהנה. ור' שמעי' תלמידו בפ"י למדות כ' וכדי שלא יזונו עיניהם מזיו שכינה, מורידין אותו בתיבות [ראה תו"ש שמות כד, יא. ויחזו את הא' ויאכלו וישתו. שם אות קה. ויאכלו וישתו מלמד שזונו עיניהם מן השכינה. עיי"ש אות קד - קן]. ורבינו אליקים בפ"י ליומא נד העיר ממשנה מדות המובאת בפסחים אמנם דבריו אינם ברורים כי יש חסרון מלים בכת"י.

ט. וראיתי להוסיף ביאור בענין האיסור ולא יבואו לראות מלכד שלשת הטעמים על איסור רא' שנתבאר לעיל. א) עצם הרא' האסורה כשהארון מגולה כמבואר כמדרש שזה מעין לא יראני האדם וחי. ב) שלא יבוא לעשות עבודה. [בילקוט מאור האפלה: ולא יגעו אל הקדש ומתו (במדבר ד, טו). יכול אם נגעו יהו חייבין ת"ל אך (אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו, במדבר ית. ג) משום עבודה הן חייבין ואין חייבין משום נגיעה, וזה שנאסר על הלויים יש בו חיוב מיתה, והוא שלא יתעסקו הלויים בעבודה מעבודת הכהנים, כגון כסוי הכלים שהוא מעבודת הכהנים. ואפילו לוי עם לוי כמו שאמרו (בערכין יא, ב.) כו' וכל לוי שנתעסק במקדש שלא בעבודתו המיוחדת לו חייב מיתה בידי שמים, והוא אמרו ושמו אותם איש איש על עבודתו, ולא יבואו לראות כבלע, ואפילו לא יביטו בכלים בעת כסויים כי אז יהיו חייבין, ואפילו בני קהת לא יראו את הכלים גלויים בזמן המסע ויבואו לסייע לכהנים בכסוי הכלים ויהיו חייבין עליו מיתה, כל זה כבוד והדר למקדש ולמי שצוה בו, ע"כ].

ומבואר בדברי מאור האפלה שעיקר האיסור של רא' הוא שעיי"ז יכולים לבוא לסייע לכהנים (ראה לעיל במכתב א') ונמצא לפי זה שאיסור ראיה הוא רק על הלויים משום שעבודתם רק המשא, והכיסוי הוא עבודת הכהנים, והמה עלולים להכשל לעשות גם מלאכת כסוי, נמצא שלדורות אין איסור כלל בראיה, שזה היה שייך רק במדבר, ומה שהקשו ביומא נד, מקרא זה צ"ל שאיסור דרבנן בכל מקום. ד) שלא יבוא לידי

כניסה בפנים. ה) יש עוד טעם שאסור לראות הארון בשעת סתירתו, שאין זה כבוד השכינה ובבחינת "אסור לראות המלך ערום".

וז"ל האע"ז: לראות כבלע את הקדש, והטעם כאשר יוסר בניינו יוסר מסך הפרכת ונגלה הארון כו'. והרמב"ן מביאו וכתב: ור"א אמר כפשוטו שלא יבאו לראות כאשר יוסר פרכת המסך ויגלה הארון רק אחרי כן כאשר יכוסה הארון יבאו לשאת אותו ויהי' כבלע את הקדש כאשר יוסר הבנין מעל הארון שהוא הקדש מלשון בלע ה' ולא חמל יחד סביב ותבלעני כו', ועוד יזהירם שלא יבאו לראות כלל הסרת הבנין בעוד שיוריד אהרן את הפרכת כענין כי ראו בארון ה', ויפה אמר. אבל ע"ד האמת טעם הכתוב כי בעבור היות כבוד ה' יושב הכרובים שם הוזהרו הלויים שלא ייהרסו לראות את ה' עד שיורידו הכהנים את הפרכת כי אז תראה הכבוד בחביון עזו וישוב אל מקומו הראשון בקדש הקדשים ויהי' כבלע את הקדש כפשוטו. והרקאנטי מבאר דבריו ועל סוף לשונו הוסיף: כלומר שמניח כל כלי דרכו ואז הקודש כבלע בשם הגדול. והובאו הדברים בביאור בציוני ובספר מאור ושמש על הרמב"ן ובס' אבוסאולה. ולפי הרמב"ן ע"פ דרך האמת הפירוש כבלע הוא כמו שפי' ר"י בשעת הכנסת כלים לנרתיק, כן פירשו שהקדש מסתלק ומסתתר בנרתיקו.

והרב ר' אליעזר ז"ל כתב: אין כבוד לראות את המלך ערום. (כידוע כוונתו לר' אליעזר מגארמיזה בעל הרוקח. והביטוי הוא משנה סנהדרין כב. ואין רואין אותו (את המלך) כשהוא ערום. וראיתי בס' שפתי כהן מעתיק דברי הריקאנטי בזה"ל: רבי אלעזר אומר אין כבוד לראות את המלך ערום. השמטות של מלים גורמים לטעויות כאלו יש לפנינו מאמר חז"ל) פירושו של הרוקח הוא קרוב להפי' מלשון סתירה וגילוי מה שהי' מכוסה עד עכשיו.

וברבנו בחיי מביא דברי הרמב"ן הנ"ל ועל דרך הקבלה. ולפיכך לא היה רשות לכהן גדול ליכנס לשם כי אם פעם אחת בשנה ביום הכפורים, ואף ביום הכפורים אינו רשאי ליכנס לשם כי אם בקטורת ולא שיכניס הקטרת עשוי, אלא שיעשנו לשם ויעלה תימורת עשנו שם ויהי' הכבוד נכסה מעיניו, וכענין שכתוב וכסה ענן הקטורת את הכפרת, וזהו שהזהיר את הלויים ולא יבאו לראות כשהכבוד מתבלע אל הקדש שהוא חביון עזו, וכענין שכתוב ונוגה כאור תהי' קרנים מידו לו ושם חביון עזו (חבקוק ג - ד), ע"כ.

י. וז"ל ר"י גנאח בס' השרשי' (ע' 66): הבית והלמד והעין כו' אבל ובלע ההר הזה פני הליט (ישע' כה - ז) כבלע את הקדש (במדבר ד, כ). ענינם כמו הריסה וסתירת בנין והוא שנאסר להם לראות כשהכהנים סותרים את הקדש. וכן פירוש ובלע בהר הזה והרס בהר הזה, הסתר המכסה על כל העמים ר"ל שהוא מעלה מעליהם מסך הטובה הפרוש עליהם ויאבדם במקום ההוא. וכבר הפלגתי בפירוש הפסוק הזה בסוף המאמר השלישי מספר ההכלמה. וענין ההריסה והסתירה קרוב מהענין הראשון, ואין מה שאמרנו במלת כבלע את הקדש הוא ענין הריסה וסתירה, חולק על מה שאמרו רז"ל שהוא סתר וכסוי ושגזרו אותו מן הבליעה כמו שגזרנו אנחנו יחד סביב ותבלעני כמו שאמרו תרגמה רב יהודה בשעת הכנסת כלים לנרתיק שלהם (יומא נד). אבל הוא ענין אחר (אולי צ"ל - אחד) איפשר שיכון בו ואין ספק שהיו מונעין לעמוד על סתירתו כמו שהיו מונעין לראות כסויו, ע"כ.

יא. בדברי הר"י גנאח מבואר חידוש גדול: שאין ספק שהיו מונעין לעמוד על סתירתו כמו שהיו מונעין לראות כסויו ע"כ, כנראה שהוא מפרש ששני הדברים נכללים במלת "כבלע" ודבריו צריכין ביאור, שהרי לכאורה יש כאן שני טעמים שונים להלאו של איסור ראי', לשיטה אחת האיסור עצם הסרת הפרכת וסתירת הבנין, ואינו מדבר כלל על איסור ראיית הארון, ולטעם שני עיקר האיסור הוא ראיית הארון, והנה מדברי חז"ל במדרש במדבר (מובא לקמן) מבואר דראיה הוא עצם האיסור.

ולפי פירוש הנ"ל דאיסור ולא יבאו לראות כבלע את הקדש היינו שלא יראו בעת שפורקים וסותרים את ההיכל וקדושתו שזהו נראה כראי' בזיון וחלול הקדושה. יש לבאר דברי הגמרא סנהדרין פא: הגונב את הקסוה כו' קנאין פוגעין בו (משנה) מאי קסוה אמר רב יהודה כלי שרת וכן הוא אומר ואת קשות הנסך והיכא רמיזא ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו. דלפי פשוטו אין מובן היכן נרמז בפסוק איסור גניבת קסוה, אולם לפי פירוש הנ"ל יבואר היטב שכשם שהוזהרו הלויים שלא יבואו לראות בסתירת הקד"ק היינו הארון והכלים אותו הדבר בגניבת כלי קדש שזהו ג"כ בזיון קדשים, שו"ר שכוונתי למה שכתב בדברי שאול עה"ת.

וראייתי בפירוש הבנת המקרא בהרכסים לבקעה, במדבר דף א. תמה על פירוש הנ"ל וז"ל: כבלע את הקדש. פעם אמר שלמה פי רשעים יכסה חמס, ופעם פי רשעים יבלע חמס. זה ראייה ברורה לפירוש רש"י ז"ל, שפירש כבלע כסה, וסותר פירוש הרשב"ם

נראה לומר מה שאמרו בתו"כ סוף מכילתא דמילואים וירושלמי יומא פ"א, והעמידו בכל יום, ולמד מ"ד פעמיים בכל יום לכל עבודה שחרית וערבית, וח"א ג' פעמים בכל יום אין הפירוש שסותרו והעמידו לכל המשכן ממש, שהרי דבר כזה הוא בגדר נס, לפ"מ דמבואר בפסיקתא דרב כהנא פ"ה, אמרו רבותינו הוא בעצמו היה מפרקו ולא הי' מסייעו א' מישראל אלא כלשון הס"ז היה מפרקו מבפנים כלומר שפרע את הפרכת וכסה את הארון ושאר הכלים, וזה נקרא כבלע את הקדש, כלישנא דקרא היינו שבזה סתר את המשכן וקדושת המשכן שקעה ע"י סתירת קדשי הקדשים, וממילא אזלא הקדושה וע"י העמדה בחזרה שוב חזרה הקדושה ואז משח אותו והוסיף עליו קדושה (וראה מ"ש במפענח צפונות דף פג. בשם הצ"פ דענין העמדה ופירוק הוא בגדר בונה עולמות ומחריבן, עיי"ש).

ויש להוסיף ביאור לשון הס"ז שנתקדש בעמידה ובפירוק וכו' שהטעם שמשם פרקו והעמידו להמשכן הרבה פעמים ביום בשמונת ימי המילואים, הוא מכיון שבדרכם במדבר היו צריכים לפרוק ולהעמיד את המשכן, ובשעת כל פריקה הרי הי' בזה סתירת הקודש, אמנם מצינו שבבת לא: כיון דכתיב על פי ה' יחנו כסותר על מנת לבנות במקומו דמי, עיי"ש בתוס'. וסברא זו י"ל גם על כל הסתירות של המשכן מכיון שנעשו על פי ה' אין על זה שם הורדה בקדושה. ואולי מטעם זה עשו הרבה פריקות והעמדות, כמו הפריקות והעמדות שעתידין לעשות, ולמפרע קדשו גם הפריקות משום שהדבר נעשה על פי ה' יש גם על הפריקה מלאכת הקודש.

ונ"ל לה"ר לדברי מהא דמבואר במנחות צה. הוגללו הפרוכת הותרו הזבין והמצורעין ליכנס, עיי"ש. וברש"י ד"ה סילוק מסעות: שהפרוכת נגללת, ועי' תענית כא: ובזבחים ס: רש"י ד"ה בשעת כשמורידין את המשכן ומסלקין את המזבחות. ועיי"ש פא: בתוס' ד"ה ולאחרי ושם דף מ. נפחתה תקרה וכו'. ובתוספתא קרבנות פי"ב ה"ב: הנותן על גבי מזבח בשעת פירוקה או בשעה שגלה הרוח את היריעה לא עשה כלום. ומפרשי התוספתא לא ציינו שמקור הדבר הוא בתו"כ ויקרא פרשתא ד, הי"ד. ובר"ש משאנן מפרש: שגללה הרוח את היריעה של החצר. והק"א לא הביאו, ומפרש שקאי על היריעה של פתח אהל מועד כי הלימוד הוא מקרא פתח אהל מועד. ודרש זה נמצא גם בספרי חקת פי' קכג: אל פני אהל מועד אם קפלה הרוח את היריעות ולא קאים המשכן כמשפטו. ומבואר דמפרש כר"ש משאנן הנ"ל. ובעמק

הנצי"ב בספרי שם כותב דלא נראה לו כלל פי' ר"ה אלא כמ"ש הק"א דעיקר הדרש הוא מפתח ולא מאהל מועד. ולא הביא שכן פי' גם בהמיוחס להר"ש משאנץ. ולפי דבריהם נראה שבזמן שהתחילו לפרק את המשכן ואהרן ובניו הורידו הפרוכת של קד"ק ושמרו אותה על הארון, כמבואר בקרא במדבר ד, ה. ובא אהרן וכיסה את הכלים, אז יש על זה שם סתירה כיון שבטלה קדושת המקום, ולזה כווננו במה שאמרו שמושה פירקו למשכן הרבה פעמים ביום.

[ועפ"ז נראה לי לפרש תרגום ירושלמי השלם מכת"ר פ"ד פ' כ' ולא ייעלוך למיחמי כד משקע כהנה רבה ית כל מני בית קודשה דלא ימותון. וצריך ביאור המלים כהנה רבה, הרי כתוב אהרן ובניו יבואו ולדבריו הרי רק אהרן בעצמו נכנס, ואין לומר שהירושלמי לשיטתו שבני אהרן כולם היה להם דין כה"ג מפני שנמשחו בשמן המשחה ולכן הוא מכנה אותם "כהנא רברביא", דא"כ למה אמר הלשון כהנה רבה, והי' צ"ל "כהנא רברביא". ואולי י"ל שהירושלמי מפרש שרק אהרן בעצמו נכנס לקדה"ק הוא מבפנים ובניו מבחוץ, ביחד הורידו את הפרוכת, וברגע זו שהורידו אותה הרי שקעה קדושת קדה"ק, וכמבואר במנחות צה. הוגללו הפרוכת הותרו הזבין והמצורעין לכנס לשם, והיו מותרין לכסות, את הארון, אע"פ שאם יש צורך הרי מותרים כולם לכנס אבל אם אפשר באופן היתר, עשו כן לדעת הירושלמי. ולא כן שיטת חז"ל במדרש במדב"ר לעיל "אלא יהיו בני אהרן נכנסים והם פורקין אותה מפני שהם כהנים" כו', ואעפ"כ לא היו משפילין אותה בבת אחת כדי שלא יראו הארון אלא משפילין קימעא קימעא עד שיורידוהו וכסו את הארון].